

Slovenska
filharmonija
Glasbena galerija

VIP

VIP 5

Sezona 2023/24

Za dušo

VIP 5 Sezona 2023/24

7. junij 2024 ob 19.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Za dušo

**Zbor in Orkester
Slovenske filharmonije**

Hossein Pishkar

dirigent

Mojca Bitenc

sopran

Nuška Drašček

mezzosopran

David Jagodic

tenor

Matija Bizjan

bas

Ana Dolžan

koncertna mojstrica

Antonín Dvořák (1841–1904)

Stabat Mater, op. 58, B. 71
za soliste, zbor in orkester

Mati žalostna je stala

- I. Kvartet in zbor (Andante con moto):
Stabat mater dolorosa
Mati žalostna je stala
- II. Kvartet (Andante sostenuto):
Quis est homo
Komu potok solz ne lije
- III. Zbor (Andante con moto):
Eja mater, fons amoris
Mati, vir ljubezni prave
- IV. Bas solo in zbor (Largo):
Fac, ut ardeat cor meum
Daj, da bo srce se vnelo
- V. Zbor (Andante con moto, quasi Allegretto):
Tui nati vulnerati
Sinu tvojemu so rane
- VI. Tenor solo in zbor (Andante con moto):
Fac me vere tecum flere
Naj s teboj sedaj žalujem
- VII. Zbor (Largo):
Virgo virginum praeclara
Prosim, hvaljena Devica
- VIII. Duet (Larghetto):
Fac, ut portem Christi mortem
Daj mi, da bom vse življenje
- IX. Alt solo (Andante maestoso):
Inflammatum et accensum
Ti pa varuj, Mati ljuba
- X. Kvartet in zbor (Andante con moto):
Quando corpus morietur
Ko pa smrt telo mi vzame

Zdi se, da v življenju enega najvidnejših čeških skladateljev 19. stoletja **Antonína Dvořáka**, ki v več pogledih velja za pravega naslednika Bedřicha Smetane in je ustvarjal v številnih žanrih od simfonije, komorne glasbe, oratorija, samospeva in tudi opere, ni bilo nič premočrtnega in samoumevnega. Po drugi strani pa so bili njegovo trdo delo in tudi srečna naključja tisti dejavniki, ki so mu odprli vrata do skladateljskega razcveta in mednarodne slave. Dvořák se je rodil kot najstarejši od osmih otrok mesarja in citrarja ter hčere oskrbnika posestva v Nelahozevesu. Prvo izobrazbo v petju in violini je pridobil v vaški šoli pri učitelju in kantorju Josephu Spitzu, napredoval pa je tako hitro, da je kot violinist že kmalu sodeloval v podeželskem glasbenem življenju tako v cerkvi kakor v vaškem ansamblu, ki je izvajal predvsem popularno glasbo. Leta 1853 sta ga starša, ki sta po najboljših močeh želela omogočiti razvoj sinovih talentov, poslala v bližnje mesto Zlonice, kjer je nadaljeval šolanje in se izpopolnjeval tudi v glasbi pri zborovodji Josephu Tomanu in kantorju Antonínu Liehmannu, ki ga je poučeval violino, klavir, orgle, continuo in glasbeno teorijo. Leta 1856 je odšel v mesto Česká Kamenice, kjer je bil v nemški šoli ter se učil orgel in glasbene teorije pri Franzu Hankeju, leto zatem pa je ob srednješolskem študiju v Šoli Marije Snežne začel študirati na Orgelski šoli v Pragi, kjer so bili med njegovimi učitelji Karl Pietsch, Josef Krejčí, Josef Foerster in drugi. Na njegovem predmetniku so bili harmonija, kontrapunkt, modulacija, igranje koralov, improvizacija, kontrapunkt in fuga. Od novembra 1857 je igral violo na koncertih Cecilijinega društva, kjer je dirigiral Anton Apt, in je lahko od blizu spoznal dela nemške romantike in Wagnerja. V Pragi je Dvořák lahko slišal tudi

izvedbe Liszta, ki jim je dirigiral sam skladatelj, in koncerte, kjer je dirigiral Hans von Bülow, igrala pa Clara Schumann. Prav tako mu je bila na voljo obsežna glasbena zbirka prijatelja Karla Bendla, in tako je leta 1859 študij v Pragi zaključil kot dobro izšolan organist.

Poleti leta 1859 se je Dvořák kot violist pridružil plesnemu ansamblu Karla Komzáka, ki je igral po različnih plesih in restavracijah. Ko je bilo leta 1862 ustanovljeno Provizorično gledališče (prvo češko gledališče v Pragi), je Komzákov ansambel postal jedro gledališkega orkestra in Dvořák je v njem postal prvi violist. Prvi dirigent orkestra Johann Nepomuk Maýr je spodbujal izvajanje tako nemških kakor francoskih glasbenogledaliških del, predvsem pa italijanskih oper Rossinija, Donizettija, Bellinija in Verdija, katerih dela so močno vplivala na mladega Dvořáka. Z letom 1867, ko je dirigentsko mesto prevzel Bedřich Smetana, so bila v spored vključena tudi dela slovanskih, predvsem čeških skladateljev. Orkester je prav tako igral na različnih prireditvah Akademskega bralnega društva in Umetniškega društva, kjer je izvajal tudi najsodobnejša dela, med drugim uverture in izvlečke iz Wagnerjevih oper.

Od leta 1865 je Dvořák zasebno poučeval klavir in med njegovimi učenkami sta bili Josefína in Anna Čermáková, hčeri praškega zlatarja; Anna je kasneje postala njegova žena. Ves čas je sicer tudi komponiral, a navzven je deloval predvsem kot praktični glasbenik. V orkestru Provizoričnega gledališča je ostal do leta 1871, nato pa se je v večji meri posvetil komponiranju. Pri promociji njegovih del mu je pomagal Ludevít Procházka, ki je organiziral koncerte in vanje vključeval tudi Dvořákov samospeve, klavirska in komorna dela.

Antonín Dvořák

Prvo izdano Dvořákovovo delo je bil samospev *Škrjanček* iz leta 1873, v domovini pa se je kot skladatelj uveljavil kmalu zatem s patriotsko kantato za moški zbor *Himnus: Dediči Belegore*, ki jo je izvedel praški Hlahol pod Bendlovo taktirko. V tem času se je Dvořák preživljal predvsem kot zasebni učitelj klavirja ter poučeval na zasebni glasbeni šoli Jana Augusta Starýja. Njegova opera *Kralj in oglar*, na katero so vplivala Wagnerjeva dela in ki jo je Provizorično gledališče sicer uvrstilo v svoj program, se je izkazala kot veliko prezahtevna za soliste, zbor in orkester, zato je bila izključena iz programa.

Verjetno je prav usoda njegove opere vplivala na to, da je skladatelj razmislil o svojem delu, uničil številne mladostne stvaritve ter začel z novim številčenjem svojega opusa. Po letu 1871 se je odmaknil od sodobnejših nemških vplivov in se namesto tega po besedah muzikologa Klause Dögeja obrnil k »novemu klasicizmu oblike in vsebine z elementi slovanske kulture«. Značilne skladbe »novega« Dvořákovskega obdobja so bili godalni kvarteti št. 5–7 ter popolnoma nova različica opere *Kralj in oglar*, ki z Wagnerjem ni imela več nič skupnega, zato pa je po skladateljevih besedah zvenela toliko bolj »nacionalno« in je bila uspešno izvedena leta 1874. V tem zanj izjemno pomembnem desetletju se je Dvořák razvijal kot pomemben češki nacionalni skladatelj, obenem pa se je vse bolj uveljavljal tudi mednarodno.

Februarja 1874 je Dvořák postal organist v cerkvi sv. Adalberta (Vojteha) Praškega. Čeprav se je od tedaj poklicno veliko

ukvarjal s cerkveno glasbo, je še vedno komponiral predvsem operno in simfonično glasbo. Izvedbe njegovih simfoničnih del pod Smetanovo taktirko so skladatelja opogumile, da je petnajst svojih del poslal komisiji avstrijske državne štipendije za umetnike. Komisija mu je štipendijo odobrila takrat in še v štirih letih zatem, izjemnega pomena za Dvořáka pa je bilo, da je njen član leta 1875 postal Johannes Brahms. Ta se je leta 1877 tako navdušil nad Dvořákovimi *Moravskimi dueti*, da je pisal založniku Simrocku v Berlin in mu »nadvse talentiranega«, a »revnega« češkega skladatelja in njegove »pikantne« *Moravske duete* toplo priporočil. Dvořák in Brahms sta kmalu postala tesna prijatelja, slovito Brahmsovo pismo pa je pomenilo tudi začetek Dvořákovega mednarodnega uspeha z izdajami in izvedbami njegovih del. Po *Moravskih duetih* so pri Simrocku izšli še *Slovanski plesi*, ki so po navdušeni kritiki Louisa Ehlerta v berlinskem časopisu *National-Zeitung* vodili v »pravi napad na trgovine z glasbenimi tiski«. Do konca leta 1878 so njegova dela izvajali v koncertnih dvorinah v Dresdnu, Hamburgu, Berlinu, Nici, Londonu, na Dunaju, v Budimpešti, Luganu, New Yorku in Baltimoru. Zdaj modnega skladatelja Dvořáka so naročali in izvajali znameniti dirigenti in instrumentalisti, njegov uspeh pa je odmeval tudi doma. Skladatelj je sam dirigiral koncerte svojih del in postal častni član moškega zborovskega društva Hlahol ter predstavnik sekcije glasbenikov v Umetniškem društvu. Po naročilu je napisal tudi *Slavnostno koračnico* ob srebrni poroki cesarja Franca Jožefa in cesarice Elizabete.

V tem času se je ukvarjal tudi s komponiranjem velike historične opere *Dimitrij*, ki je bila premierno uspešno izvedena ob odprtju Novega češkega

gledališča leta 1882, medtem ko v tujini kljub revizijam ni doživela večje slave. V osemdesetih letih so se v habsburški monarhiji razmere zaostrovale in na Dunaju češka glasba ni bila več toplo sprejeta. Izvedba Dvořákové *Šeste simfonije*, ki je bila načrtovana za leto 1880 pod Richterjevo taktirko, se je prestavljala v nedogled. Zaradi teh okoliščin je skladatelj pisal založniku Simrocku, naj se naslovnice njegovih del tiskajo dvojezično, torej tudi v nemščini, čeprav je vedno ostal velik domoljub, naročniki pa so ga obenem večkrat naprošali, naj uglasbi različna nemška dela, kar naj bi Dvořáka postavilo pred težko izbiro – biti narodnozaveden in neznan ali pa mednarodno uspešen skladatelj, ki deluje sredi »sovražnikov«. Muzikologi domnevajo, da ga je prav ta dilema vodila v iskanje novega glasbenega jezika, ki je bil manj slovansko zaznamovan in bolj dramatičen.

V naslednjem desetletju je Dvořák dosegel številne mednarodne uspehe. Med večjimi mejniki tega obdobja je bila predvsem izvedba dela *Stabat mater* v Londonu leta 1883, h kateri je skladatelja nagovorila londonska založniška hiša Novello. Londonsko občinstvo, ki je že po tradiciji oboževalo velika zborovska dela v obliki oratorijev in kantat, ga je slavilo kot »glasbenega heroja« in postal je častni član Filharmoničnega društva ter prejel naročila za številne nove kompozicije. V Anglijo se je vrnil še osemkrat; med drugim je *Stabat mater* izvajal tudi leta 1884 v Worcesteru. Njegov uspeh na Otoku, ki ga ni bremenila politična situacija v Nemčiji in habsburški monarhiji, je močno prispeval k rasti njegove mednarodne slave in umetniškemu razvoju. Za angleško občinstvo je lahko pisal obsežna zborovska dela, ki so temeljila na čeških temah (tako je npr. lahko uglasbil legendo o

sv. Ljudmili), in se seznanil z najpomembnejšimi osebnostmi angleškega glasbenega življenja v tem času. To obdobje je pomenilo tudi konec njegovih finančnih skrbi, saj si je lahko privoščil nakup manjšega posestva v vasi blizu južnočeškega mesta Příbram, kjer je odslej »odrezan od sveta« in v »uživanju lepot božje narave« preživel poletja s svojo družino in komponiral.

Leta 1891 je Dvořák sprejel službo profesorja kompozicije na Nacionalnem konservatoriju v Pragi, že leto zatem pa mesto umetniškega direktorja in profesorja kompozicije na Nacionalnem glasbenem konservatoriju v New Yorku. Slednja odločitev ni bila lahka, nanjo pa je verjetno najbolj vplivalo dejstvo, da je bila plača kar 25-krat višja kakor tista v Pragi. Američani so od Dvořáka kot skladatelja nacionalne glasbe pričakovali, da bo postal ustanovitelj ameriške nacionalne glasbene šole; kot je dejal sam, naj bi jim »pokazal pot v Obljubljeno deželo«, kar je bila nedvomno zahtevna naloga. Na več načinov se je posvetil študiju tega, kar naj bi ameriška nacionalna glasba bila, in doživel velik uspeh s svojo *Deveto simfonijo* leta 1893. Vendar so se ekonomske razmere tudi v Ameriki in na konservatoriju zaostrovale, poleg tega ga je vse bolj težilo domotožje in leta 1895 se je vrnil v domovino, kjer je deloval do svoje smrti leta 1904.

Čeprav Dvořák ni zapustil velikega števila obsežnejših zborovskih del, so bila ta vendarle izjemno pomembna za njegovo ustvarjanje: izvedbe skladb *Himnus: Dediči Bele gore* v Pragi, *Stabat mater* (predvsem v Angliji) in *Te Deum* v Ameriki so bili pomembni mejniki njegove domače in mednarodne kariere. Prav ***Stabat mater***

(*Mati žalostna je stala*) iz leta 1877 tako v glasbi svojega časa kakor v Dvořákovem opusu izstopa v več pogledih. Sama zgodba nastanka dela, kakor jo pripoveduje in razume sodobna muzikologija, je večplastna in kompleksna, obenem pa se skladba izmika določnejšim zvrstnim opredelitvam. Dejstvo je tudi, da je ne glede na nedvomno slavo in uspeh številnih njegovih drugih del po spletu naključij Dvořák od vseh svojih skladb največkrat dirigiral prav *Stabat mater*, kar priča o pomenu recepcije te kantate za njegov skladateljski uspeh.

Avtorstvo besedila srednjeveške sekvence *Stabat mater* so dolgo pripisovali Jakobu iz Todija, ki je živel v 13. stoletju in bil znan po svojih pesnitvah oz. lavdah predvsem v italijanskem jeziku. Bil je izobražen odvetnik, ki je po nesrečni smrti svoje mlade žene zapustil svoj poklic in kot revež, ki so ga vsi imeli za norca (od tod ime »Jacopone«), živel na ulicah domačega mesta, nato pa se je pridružil frančiškanom. Verjetno so mu avtorstvo pripisovali zaradi globoke izkušnje izgube ljubljene osebe, ki je osrednja tema sekvence; a čeprav pravi avtor besedila ni znan, je delo najverjetneje nastalo v frančiškanskem kontekstu. Po obliki spada med pozne sekvence, sicer pa ni bilo namenjeno običajni rabi sekvence v okviru maše (kot pesem, ki običajno sledi aleluji). Besedilo se je kot sekvenca začelo uporabljati v 15. stoletju v okviru novega praznika Sočutne Matere Božje (*Compassio beatae Mariae Virginis*, ki pravzaprav z besedo namiguje tudi na Marijino sotrpljenje oz. njen sopasijon kot vzporednico Kristusovemu), ko je verjetno dobilo tudi koralno melodijo. Tridentinski koncil je sekvenco sicer izključil iz uradne liturgije, vendar jo je vanjo ponovno vpeljal Benedikt XIII. leta 1727, in sicer za praznik sedmerih Marijinih žalosti, za katerega jo v tem času najdemo tudi

kot oficijski himnus. Do konca 18. stoletja je besedilo *Stabat mater* postalo uveljavljen del liturgije. S svojo značilno tragiko je že v poznem srednjem veku in renesansi navdihnilo uglasbitve številnih skladateljev; med danes najbolj znanimi so stvaritve Alessandra Scarlattija in Giovannija Battiste Pergolesija, pa tudi Franza Liszta in Antonína Dvořáka.

Dvořákova uglasbitev po času nastanka sodi v obdobje skladateljevega organistovskega službovanja v cerkvi sv. Adalberta v Pragi, verjetno pa je bila bolj kakor izvedbi v cerkvi namenjena izvedbi na koncertnem odru. Prva različica, katere avtograf se danes hrani v zasebni lasti in jo je skladatelj sklenil z značilnim zapisom »Bogu hvala«, je nastala med februarjem in majem leta 1876, nato pa je skladatelj delo odložil do oktobra 1877. Številni muzikologi domnevajo, da so nastanku in končni obliki dela botrovala predvsem smrti prvih treh (od devetih) Dvořákovih otrok: leta 1875 je Dvořáku in njegovi ženi Anni komaj po dveh dneh umrla drugorojenka Josefa, nato pa sta leta 1877 eden za drugim zaradi zastrupitve in bolezni umrla še ne enoletna hči Růžena in prvorojenec Otakar. Različica iz leta 1876 ima sedem stavkov, ne zajema celotnega besedila sekvence in je zasnovana za klavir in glasove, po smrti drugih dveh otrok pa je skladatelj dodal še tri nove stavke in delo orkestriral, tako da je nastala različica, ki jo muzikologi zvrstno opredeljujejo kot kantato ali oratorij.

Kantate po mnenju mnogih raziskovalcev ni navdihnilo le osebno izkustvo ob smrti otrok, temveč tudi cerkvenoglasbeno okolje, v katerem je Dvořák deloval. Leoš Janáček je zapisal, da so bila Dvořákov navdih pogosto dela

drugih skladateljev – manj v glasbenem smislu (nekatera dela mu sploh niso bila všeč), bolj pa kot spodbuda, da tudi sam na svoj način uglasbi podobno ali isto temo ali besedilo. Tako je npr. po študiju Lisztove *Legende svete Elizabete* sam kmalu zatem napisal delo *Sveta Ljudmila*; potem ko se je seznanil z Berliozovim rekviemom pa je mašo za umrle uglasbil tudi sam. Zelo verjetno je na takšen način na nastanek njegovega dela vplivala skladba *Stabat mater* cecilijanca Franza Witta, ki jo je slišal v izvedbi zbora cerkve sv. Adalberta.

Dvořákova kantata *Stabat mater* je kljub dvodelni zgodovini enovito in v sebi zaključeno delo. Enovitost je skladatelj dosegel tako z orkestracijo kakor z motivnim približevanjem zadnjega stavka prvemu, ki je po občutju, motiviki in dolžini (obsega skoraj četrtno celotnega dela) osrednji nosilni steber kantate. Skladba veliko dolguje tudi liričnosti italijanske opere (Dvořák je bil velik oboževalec Verdija) in skladateljevi podkovanosti v baročnih kompozicijskih tehnikah. Po besedah muzikologa Klause Dögeja je glasba kantate »globoko meditativna, z nežno dinamiko, počasnimi tempi in melodijami, ki jih prekinjajo motivi vzdihovanja«, izogiba se močnim zunanjim efektom in se s tem bliža bolj komorni kakor gledališki glasbi. Glasba poudarja predvsem »vzdušje besedila, ki ga prežemajo žalovanje, objokovanje in upanje«, ne pa njegovih posameznih besed.

Vzpenjajoči se toni začetka se kmalu umaknejo vseprisotnemu padajočemu kromatičnemu motivu, ki ga prinašajo posamični zborovski glasovi, nato pa se jim pridruži vokalni kvartet, ki je vodilni ansambel drugega stavka. Medtem ko se »kamera« prvega stavka (*Stabat mater dolorosa*)

približuje materi pod križem in se vse bolj usmerja na njeno trpljenje, se v drugem stavku (*Quis est homo*) obrača k opazovalcem in od njih pričakuje sočutje ob materinih bolečinah. Kvartet se začne z lirično melodijo angleškega roga in klarinetov, po altovskem vprašanju »quis« (»kdo«) se z vprašanji pridružujejo še drugi glasovi in se na liričnem ozadju (pretežno pihal) razrastejo v dramatičen kvartet, v stavku pa se oglasijo tudi grozeči ritmi koračnice. Pripovedovalec se nato v nadaljnjih stavkih želi vse bolj približati božji materi v njenih bolečinah, obenem pa biti soudeležen v Kristusovem trpljenju in smrti, da bi se nato z Marijino pomočjo lahko pridružil odrešenim v raju. Stavek *Eja, mater, fons amoris* prinaša samo eno kitico pesnitve, a je kljub temu dramatičen in obsežen zborovski stavek, katerega lirično jedro z obeh strani obdajajo strožji motivi koračnice. *Fac, ut ardeat cor meum* je deklamativna basovska arija, ki jo prekinjajo občasno odločnejši, sicer pa nežni orkestrski in zborovski medklici. Tudi peti, z valujočimi motivi izrazito kontrapunktsko oblikovani in očarljivi zborovski stavek s kratkim dramatičnim osrednjim delom (*Tui nati vulnerati*) prinaša zgolj uglasbitev ene same kitice sekvence, medtem ko je šesti (*Fac me vere tecum flere*) nekakšna himna za tenor in moški zbor. Orkestrska tekstura se nekoliko razredči in se mestoma diskretno umika zboru, mestoma pa ga podpira v pretežno homofono komponiranem naslednjem stavku, *Virgo virginum praeclara*. Liričnemu duetu za sopran in tenor *Fac, ut portem Christi mortem* kljub tragičnemu besedilu pihala dajejo značilno svetlobo. Altovska arija *Inflammatum et accensum* se ozira proti baročnim praksam, kot so npr. ponavljajoči se začetni *ritornello*, raba ostinatnega basa in značilne modulacije, obenem

pa je v odločilnih trenutkih v melodiki nezmotljivo romantična in je že od Dvořakovega časa dalje verjetno najbolj priljubljen stavek celotne kantate. Zaključni *Quando corpus morietur*, ki ga začenjata orkester in solistični kvartet, se spogleduje z začetnim stavkom, a težko vzdušje je tu razrešeno v svetlobo na besedah »Paradisi gloria«, čemur sledi kontrapunktsko izdelani in veličastni »Amen«, s katerim se kantata na koncu zopet odmakne v pianissimo, v pritajenost in intimnost svojega začetka.

Prvikrat je bila *Stabat mater* iz rokopisnih partov izvedena leta 1880 na Sofijinem otoku v Pragi z dirigentom Adolfom Čechom in izvajalci Provizoričnega gledališča (ok. 40 pevcev in 30 instrumentalistov). Doživela je velik uspeh in podobno je bilo z izvedbo pod Janáčkovim vodstvom leta 1882 v Brnu; uspešna je bila tudi prva tuja izvedba dela v Budimpešti. A v začetku z izdajo kantate ni dobro kazalo. Kljub temu da je delo leta vendarle 1881 izdal, je imel berlinski založnik Simrock v začetku številne pomisleke, saj se mu skladba ni zdela dobra tržna investicija. Besedilo naj bi bilo preveč latinsko in katoliško, primerno zgolj za avstrijske in katoliške dežele ter povsem nezanimivo za protestantske, kot so bile Nemčija, Anglija ali Amerika. Prva izvedba tega Dvořakovega dela v Angliji leta 1883 pa je bila proti Simrockovim pričakovanjem tako izjemno uspešna, da je bil leto zatem na koncertno turnejo in k dirigiranju kantate povabljen skladatelj sam. Pod vtisom vaj je v pismu prijatelju Göblu zapisal: »Ko sem stopil k dirigentskemu pultu, me je sprejel dolg in bučen aplavz in zelo dolgo je trajalo, da so se zadeve nekoliko umirile. To me je tako globoko ganilo, da nisem mogel spregovoriti niti besede ...« Na voljo je imel ogromen izvajalski

ansambel (250 sopranov, 160 altov, 180 tenorjev in 250 basov; 24 prvih in 20 drugih violin, 16 viol, 16 violončelov in 16 kontrabasov), ki je skladatelja navdušil s svojim zvokom, obenem pa je »vse delovalo kot urica«, od najnežnejših pianissimov in crescendov vse do fortissimov. »Ne bi si mogel želeli ničesar boljšega.«

Dvořákovo pismo ne implicira nujno, da je skladatelj želel za kantato imeti veliko zasedbo; zelo ga je ganila tudi preprosta a cappella izvedba, ki jo je slišal v eni od čeških cerkva. *Stabat mater* je živela in bila izvajana v številnih različicah, tako s pihalnimi orkestri kakor zgolj vokalno, z orglami ali manjšimi orkestri ter z manjšimi zbori. Ni pa bila povsod enako navdušeno sprejeta. V prestolnici habsburške monarhije je bil njen sprejem počasen in sprva dokaj mlačen: prvo izvedbo je kljub skladateljevim prošnjam dirigentu Richterju doživela šele leta 1888. Kritika, ki jo je napisal siceršnji Dvořákov podpornik Eduard Hanslick, kaže, da je slednji pričakoval predvsem delo v Palestrinovem in njemu sledečem »cecilijanskem« slogu, ne pa uglasbitve s sodobnimi glasbenimi sredstvi. Zdelo se mu je, da je v njem premalo pravega religioznega občutja in da govori »bolj jezik zemeljske kakor božanske ljubezni«. A tudi če čutne ter nekoliko italijansko zvoneče melodije in harmonije niso bile v skladu z religioznimi ideali cecilijancev, se ušesu današnjega poslušalca Dvořákov glasbeni jezik in religiozno občutje ne zdita nezdržljiva. Če nekoliko preobrnemo Hanslickovo misel: morda pa nam Dvořákova kantata *Stabat mater* danes predstavlja delo, v katerem se v sočutnem opazovanju žalujoče matere subtilno prepleteta jezika tako zemeljske kakor nebeške ljubezni.

Hossein Pishkar

dirigent

Foto: Susanne Diesner

Hossein Pishkar je v domačem Teheranu najprej študiral kompozicijo in klavir. Leta 2012 se je preselil v Düsseldorf, kjer je izobraževanje nadaljeval s študijem dirigiranja na Visoki šoli Roberta Schumanna v razredu Rüdigerja Bohna.

Leta 2017 je na mednarodnem tekmovanju, ki ga v sodelovanju z Zahodnonemškim radiem organizira več pomembnejših kölnskih glasbenih ustanov, osvojil prestižno nemško dirigentsko nagrado (Deutscher Dirigentenpreis) in istega leta še nagrado Ernsta von Schucha, ki jo podeljuje Dirigentski forum (Forum Dirigieren).

Kot gostujoči dirigent je nastopil z Beethovnovim orkestrom iz Bonna, Beograjsko filharmonijo, Bremenski filharmoniki, Düsseldorfskimi simfoniki, Filharmoničnim orkestrom iz Strasbourga, Komornim orkestrom iz Lozane, Orkestrom mesta Granada, Mladinskim orkestrom Luigi Cherubini, Simfoničnim orkestrom Severnonemškega radia, Katarskim filharmoničnim orkestrom, Državnim orkestrom iz Stuttgarta in Simfoničnim orkestrom Zahodnonemškega radia. V Iranu je sodeloval s Teheranskim mladinskim orkestrom in Orkestrom teheranske glasbene šole.

V Danski kraljevi operi je vodil izvedbo *Carmen* Georgesa Bizeta in opere *Nos* Dmitrija Šostakoviča, v Državni operi Stuttgart *Čarobno piščal* W. A. Mozarta in na Ravenskem festivalu *Rigoletta* Giuseppa Verdija.

Mojca Bitenc

sopranistka

Sopranistka **Mojca Bitenc** je dejavna na opernem in koncertnem področju. V SNG Opera in balet Ljubljana je v letošnji sezoni upodobila Liso (Lehar, *Dežela smehljaja*), Tatjano (Čajkovski, *Jevgenij Onjegin*), Mimi (Puccini, *La Boheme*) in Fiordiligi (Mozart, *Così fan tutte*). V zadnjih letih je gostovala tudi v SNG Maribor, Hrvaškem narodnem gledališču Ivana pl. Zajca na Reki in Frankfurtški operi ter na poletnih festivalih v Belgiji, Bregenzu in Erlu.

Prejela je študentsko Prešernovo nagrado Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani ter več najvišjih nagrad na mednarodnih pevskih tekmovanjih. Z odliko je končala magistrski študij petja na ljubljanski Akademiji za glasbo v razredu Barbare Jernejčič Fürst in podiplomski študij petja na Akademiji za glasbo Univerze v Zagrebu v razredu Vlatke Oršanić. Diplomirala je tudi na ljubljanski Medicinski fakulteti.

Kot solistka je sodelovala z različnimi orkestri in zbori, kot so Dunajski simfoniki, Zbor in Orkester Slovenske filharmonije, Simfonični orkester RTV Slovenija, Orkester Madžarske državne opere iz Budimpešte in Orkester Krakovske opere.

Nuška Drašček

mezzosopranistka

Nuška Drašček je petje študirala pri Matjažu Robavsu na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Je prejemnica več nagrad na mednarodnih pevskih tekmovanjih v Italiji, Avstriji in Franciji. Trenutno je zaposlena kot solistka SNG Opera in balet Ljubljana, v zadnjih letih pa deluje tudi kot docentka na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani.

Leta 2012 je v vlogi Laure (Čajkovski, *Jolanta*) nastopila na koncertni turneji Orkestra in Zbora Slovenske filharmonije z Ano Netrebko pod vodstvom Emmanuela Villauma. Od takrat je s slovenskimi orkestri sodelovala tudi pri izvedbah del Mahlerja (*Pesem o zemlji, Druga simfonija*), Martina (oratorij *Golgota*), Lebiča (*Novembrske pesmi, Požgana trava*), Brucknerja (*Te Deum*) in Wagnerja (*Pesmi Mathilde Wesendonck*) in z Orkestrom Slovenske filharmonije izvedla samostojni koncert *Od opere do muzikala*.

V SNG Maribor je upodobila vlogi Mercedes (Bizet, *Carmen*) in Olge (Čajkovski, *Jevgenij Onjegin*), v SNG Opera in balet Ljubljana pa je med drugim nastopila v vlogah Pepelke (Rossini, *Pepelka*), Carmen (Bizet, *Carmen*), Ivane Orleanske (Čajkovski, *Devica Orleanska*), Romea (Bellini, *Capuleti in Montegi*), Charlotte (Massnet, *Werther*), Isabelle (Rossini, *Italijanka v Alžiru*) in Dorabelle (Mozart, *Così fan tutte*). Predstavila se je tudi v tujini, in sicer na produkcijah Poletne opere Alden Biesen v Belgiji, v Koblenzu v Nemčiji ter v Praški državni operi.

Za delovanje na glasbenem področju v zadnjih treh letih je leta 2024 prejela nagrado Prešernovega sklada.

David Jagodic

tenorist

Tenorist **David Jagodic** je eden vidnejših predstavnikov mlajše generacije slovenskih opernih in koncertnih pevcev. Študiral je na Univerzi za glasbo in uprizoritveno umetnost na Dunaju v razredu Claudie Visca, kjer je leta 2015 z odliko diplomiral, 2018 pa magistriral iz samospeva in oratorija v razredu Roberta Holla.

Že leta 2012 je na poletnem festivalu v Neuzellu v Nemčiji debitiral z vlogo Alfonsa (Schubert, *Prijatelji iz Salamanke*). V različnih evropskih opernih hišah se je nato predstavil kot Tamino (Mozart, *Čarobna piščal*), Don José (Bizet, *Carmen*), Florestan (Beethoven, *Fidelio*), Lenski (Čajkovski, *Jevgenij Onjegin*), Simon (Millocker, *Berač študent*), princ Sou-Čong (Lehár, *Dežela smehljaja*), Don Ottavio (Mozart, *Don Giovanni*) ter upodobil tudi več drugih vlog, kot koncertni pevec pa je nastopil v nekaterih najpomembnejših evropskih dvoranah. Leta 2019 se je predstavil v Bolšoj Teatru Belorusije v Minsku in v Berlinski filharmoniji, leta 2023 je z Verdijevim *Rekviemom* debitiral v Veliki dvorani Musikvereina na Dunaju in leta 2024 nastopil v leipziški dvorani Gewandhaus.

Njegov širok koncertni repertoar obsega dela od baroka do sodobne klasične glasbe, kot so *Te Deum* Antona Brucknerja, *Pasijon po Janezu* J. S. Bacha, *Mesija* G. F. Händla, Berliozov in Mozartov *Rekviem*, *Stabat Mater* Antonina Dvořáka ter Mendelssohnova oratorija *Elija* in *Sveti Pavel*.

V prihajajoči sezoni bo debitiral kot Cavaradossi v Puccinijevi *Tosci* in Froh v Wagnerjevem *Renskem zlatu*.

Je prejemnik več nagrad mednarodnih tekmovanj in od leta 2018 član Slovenskega okteta.

Matija Bizjan

basist

Basist **Matija Bizjan** se je po študiju na Akademiji za glasbo v Ljubljani izpopolnjeval pri priznanih pedagogih, kot so Harry van der Kamp, Snežana Nena Bržakovič in Helena Lazarska. Leta 2013 je na Tekmovanju mladih glasbenikov Republike Slovenije TEMSIG prejel zlato priznanje in na opernem seminarju OperOderSpree v Beeskowu osvojil nagrado občinstva.

Sedem let je bil član Zbora Slovenske filharmonije, zadnjih sedem let pa kot zborist in solist nastopa po vsej Evropi. Sodeloval je pri izvedbi Händlovega oratorija *Mesija* s Freiburškim baročnim orkestrom pod vodstvom Trevorja Pinnocka, Puccinijeve *Slovesne maše* in Rossinijeve *Male slavnostne maše* v Zürichu ter na opernih odrih izstopal v vlogah Sarastra (Mozart, *Čarobna piščal*), Caronta (Monteverdi, *Orfej*) ter Kmeta in Rokovnjača (Šavli, *Pastir*).

Leta 2023 je nastopil na prestižnem Festivalu Kurtág v dvorani Muziekgebouw v Amsterdamu in v ljubljanski stolnici pri izvedbi Mozartovega *Rekviema*, letos pa je z vlogo Testa iz opere *Zaobljuba bogov* (*Het pand der goden*) surinamskega skladatelja Johanna Nicolaasa Helstonea nastopil v dvorani Concertgebouw ter sodeloval pri izvedbah Händlovega dela *Dixit Dominus* (*Gospodov govor*) v Švici in Nemčiji.

Antonín Dvořák

Stabat mater

Sekvenca iz 13. stoletja
Prevedel Franc Ksaver Lukman

Stabat mater dolorosa **Mati žalostna je stala**

Mati žalostna je stala,
zraven križa se jokala,
ko na njem je visel Sin.

V grenko žalost zatopljena
je nje duša prebodena
z mečem silnih bolečin.

O, kaj žalosti prestati
morala je sveta Mati,
k'tere Sin je rešil svet.

V žalosti vzdihuje bleda,
ko v trepetu Sina gleda,
kaj trpi na les razpet.

Quis est homo qui non fleret **Komu potok solz ne lije**

Komu potok solz ne lije,
ko bridkosti zre Marije,
grenke nad morja bridkost?

Kdo prisrčno ne žaluje,
ko to Mater premišljuje,
njenih boli velikost?

Vidi Jezusa trpeti,
grehe ljudstva nase vzeti,
šibam vdati se voljno.

V Sina le pogled upira,
ko ves zapuščen umira
k smrti nagne še glavo.

Eja mater, fons amoris
Mati, vir ljubezni prave

Mati, vir ljubezni prave,
naj občutim te težave
in s teboj žalujem zdaj.

Fac, ut ardeat cor meum
Daj, da bo srce se vnelo

Daj, da bo srce se vnelo
in za Jezusa gorelo
mi v ljubezni vekomaj.

Sveta Mati, to te prosim:
rane Kristusa naj nosim,
vtisni v moje jih srce.

Tui nati vulnerati
Sinu tvojemu so rane

Sinu tvojemu so rane
v odrešenje moje dane;
tudi mene naj bole.

Fac me vere tecum flere
Naj s teboj sedaj žalujem

Naj s teboj sedaj žalujem,
križanega objokujem,
ko v dolini solz živim.

S tabo poleg križa stati,
s tabo združen žalovati
v bridkem joku hrepenim.

Virgo virginum praeclara
Prosim, hvaljena Devica

Prosim, hvaljena Devica,
ti mi bodi tolažnica,
daj mi delež bolečin.

Fac, ut portem Christi mortem
Daj mi, da bom vse življenje

Daj mi, da bom vse življenje
rad premišljal to trpljenje,
ko je umiral Božji Sin.

Mene križ naj obtežuje,
mene s tugo napolnjuje
sveta kri njegovih ran.

***Inflammatu* et accensus**
Ti pa varuj, Mati ljuba

Ti pa varuj, Mati ljuba,
da moj del ne bo poguba,
kadar pride sodni dan.

Kristus, ko bo treba umreti,
daj po Materi presveti,
da skušnjave zmagal bom.

Quando corpus morietur
Ko pa smrt telo mi vzame

Ko pa smrt telo mi vzame,
dušo mojo naj objame
večne slave rajski dom.
Amen.

Junij 2024

Slovenska
filharmonija

FKK 6

Za konec sezone

13. in 14. junij 2024 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Toby Thatcher *dirigent*

Sorin Crudu *oboa*

Spored:

Antonín Dvořák: Uvertura Karneval, op. 92

Richard Strauss: Koncert za oboo in mali orkester
v D-duru, TrV 292

Antonín Dvořák: Simfonija št. 7 v d-molu, op. 70

Prodaja abonmajev 24|25

Slovenska
filharmonija

Glasba, vedno nova

T +386 1 24 10 800
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si

euoplakat

Sio1NET.

DRUŽINA

TAM TAM

Če želite prejemati redna e-obvestila o programu Slovenske filharmonije, sporočite svoj e-naslov na info@filharmonija.si.

Koncertni list Slovenske filharmonije
Vokalno-instrumentalni program – VIP 5
Izdala: Slovenska filharmonija
Direktor Slovenske filharmonije in umetniški vodja OSF: Matej Šarc
Umetniški vodja ZSF: Gregor Klančič
Avtorica spremne besede: Katarina Šter
Jezikovni pregled: Tanja Svenšek
Oblikovanje: Arih Dinamik, d. o. o.
Prelom: Vlado Trifkovič
Ljubljana, junij 2024

Redakcija koncertnega lista je bila končana 5. junija 2024.

ISSN 2350-5117

Slovenska filharmonija –
Academia philharmonicorum

@slofilharmonija

Slovenska filharmonija
Orkester Slovenske filharmonije
Zbor Slovenske filharmonije

Kongresni trg 10
1000 Ljubljana
T +386 1 2410 800
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si

Ustanoviteljica Slovenske filharmonije je Vlada Republike Slovenije. Dejavnost Slovenske filharmonije financira Ministrstvo za kulturo.

Slovenska
filharmonija